

prezente teatrale romanești peste hotare

Naționalul bucureștean în R.S.F. Iugoslavia

Nova Gorica, gazda festivalului de teatru la care Naționalul bucureștean a fost invitat să participe, este locul cel mai îndepărtat de pe harta R. S. F. Iugoslavia, în care va ajunge, în periplul ei, echipa spectacolului **Farul** de G. Lebović — **Domnul Valentino** de Borislav Pekić. Până acolo, la granița cu Italia, vor trebui parcurși, traversând Serbia, aproape o mie de kilometri, în mai puțin de două zile, cu o întrerupere de 36 de ore la Zagreb (în vederea unei reprezentații).

Mă întâlnesc cu actorii Naționalului (care au părăsit Bucureștiul mai devreme, pentru a juca și la Lugoj) abia la Timișoara. Spectacolele, concepute și programate la sediu în Sala Atelier, „rezistă” admirabil în marea și somptuoasă sală a Naționalului. O sală, așa cum prevăzusem (înregistrând în cursul dimineții nenumărate strădani și diligențe pentru obținerea unui bilet), arhiplină, cu reacții sensibile și prompte. Stimulați de „respirația” auditoriului (pe care o ascult mai atentă ca oricând, încercând să-mi imaginez reacția posibilă a spectatorilor din Zagreb, Nova Gorica, Pola și Uzdin), de acel suflu aparte, pe care artiștii îl simt cu extraordinară acuitate, remodelându-se în fiecare clipă în funcție de tonusul, de vibrația lui, interpretării joacă admirabil: cu profunzime, cu gravitate, cu extraordinară forță a sim-

plității — Mircea Albușescu și Gheorghe Cozorici, cu strălucire comică, dar și cu fior tragic — Radu Gheorghe, cu dezinvoltură și culoare — Viviana Alivizache, Ileana Stana Ionescu, Florina Cercel, Rodica Mureșan, Olga Delia Mateescu, Cezara Dafinescu, Catița Ispas-Berceanu.

Plecăm din Timișoara în dimineața zilei de 19 martie; ajungem repede la Stamora Moravița. Urmează să ne întâlnim cu Horea Popescu (aflat la Uzdin, pentru a pune la punct ultimul popas artistic al trupei pe pământul iugoslav).

Traversăm Belgradul cufundat într-o piclă subțire, care închide culorile și estompează contururile. Bun cunoscător al locurilor, Horea Popescu își asumă rolul de ghid, identificând edificiile istorice, administrative, piețe și bulevarde, cartiere vechi și noi, Teatrul Național (unde a lucrat), Teatrul iugoslav de dramă, hoteluri-gazde ale unor mari festivaluri, precum BITEF („Slavia”), festivalul filmului („Mokva”) etc.

Pe autostrada spre Zagreb, căutam în peisajul care ne fuge sub priviri semnele primăverii, însă dăm mai ales de cele ale anotimpului: ce se sfârșește: cui-burile ciorilor, simpurile băltind de pe urma inundațiilor.

Viata din autobuz concurează uneori atracția drumului. Îmi va rămâne în minte vocea lui Gheorghe Cozorici, rostind versuri din Eminescu și Rilke, din Nichita Stănescu, Gh. Tomozei, Cezar Baltag, „din prieteni” ori din propria-i imaginație; acea voluptate de degustător a rostirii verbului poetic și a comunicării prin el; acea revărsare a preapleurului; sufletesc, acea stare de grație, potențată de febra călătoriei...

Incinta teatrului & T. D. din Zagreb, unde va evolua trupa română, este situată într-un vast Centru studentesc internațional, un spațiu cultural complex și atrăgător, ce include și un cinematograful spațios și săli de expoziție. Trupa acestui teatru, condusă de Vjeran Zuppa, a reușit, îndeosebi în urmă cu câțiva ani, succese de răsunet, cu experimente îndrăznețe și rodnice în regia lui I. Gerić, G. Paro, Zlatko Bourek.

Identific pe afișul stagiunii **Hamlet** — după Tom Stoppard, o piesă de Thomas Bernhard, care, vizitând Zagrebul, s-a întreținut la & T. D. cu spectatori, lucrările unor autori croați (Zmarč, Bukvić ș.a.). Un anume nonconformism răzbate și din montarea cu piesa lui John Murrell (incununată cu un premiu al Asociației artiștilor croați), piesă care s-a jucat la noi sub titlul **Amintirile Sarei Bernhardt**, căci în rolul Pitou evolua o actriță. Intenția regizorului Vlado Habunek nu dădea, însă, după mine, roade prea strălucite, travestiul Natei Subotić

(și așa eclipsată de măiestria Nevei Ro-
șić) îndemnând-o la o compoziție cam
școlărească, de un comic vetust.

Anunțind turneul Naționalului românesc,
ziarul „Večernji list” amintea că
numele regizorului român Horea Popescu
este binecunoscut iubitorilor artei
scenice din Zagreb, grație montărilor de
succes pe care le-a realizat la Teatrul
Național Croat, cu Peer Gynt și Maestrul
și Margareta.

Intr-adevăr, alăturându-se interesului
pentru viziunea românească asupra pie-
selor iugoslave, prestigiul directorului
artistic român a adus în sală nu numai
mulți tineri, ce urmăresc spectacolul în-
tr-o tăcere concentrată, ci și cunoscuți
artiști, critici și ziariști din Zagreb,
care-și mărturisesc surpriza cu care au
revăzut sau descoperit cele două texte,
admirația pentru vocația comică și dra-
matică a interpreților români. Compozi-
torul Arsen Dedić îi dăruiește lui Ho-
rea Popescu un disc de poezie și muzică
în concepția sa, interpretat de cele-
brul actor Rade Šerbedžija, și-i trans-
mite regretul interpretului lui Peer Gynt
de a nu fi putut urmări reprezentarea
românească: era, în seara aceea, Ri-
chard al II-lea, pe scena Teatrului „Ga-
vela”.

...Trecem prin Ljubljana, capitala Slo-
veniei, unde facem doar un popas de
două ore, pentru a vedea Castelul Ce-
tății, fosta reședință a ducilor de Carintia,
barocul italian al Bisericii franciscane,
edificiile aceluia „Le Corbusier
croat”, cum a fost numit arhitectul J.
Plečnik, încintătoarea piață Križanke,
parcul Tivoli... Ni se alătură, tovarăș
de călătorie și prieten de nădejde, fostul
asistent de la Zagreb al lui Horea Po-
pescu, regizor la televiziune, care face
un reportaj despre turneul teatrului ro-
mânesc în Croația și Slovenia.

Nova Gorica. Peisajul montan — văile
Vipara și Soča, platoul Karst, dominate
de dealuri proiectate pe fundalul Alpi-
lor. Ne surprind alternanța brazilor cu
palmierii, abundența de verdeță și
mulțimea florilor (emblemă orașului este
un boboc de trandafir). Ne aflăm într-o
zonă de influență mediteraneană și, aflăm
cu uimire, la doar 90 m, altitudine.

Punct de graniță, Nova Gorica, fon-
dată în 1947, este cel mai tânăr oraș din
Slovenia; locurile, însă, au o istorie
străveche, despre care depun mărturie
castrul roman Silicanum, muzeul de ar-
heologie și etnografie, monumentul fune-
rar al ultimului Bourbon, Carol al X-lea;
în timpul primului război mondial, re-
giunea a fost teatrul a unsprezece hă-
tălii, iar în 1943, pe aici trecea linia
unui front important.

Centru administrativ, cultural și de
trafic, Nova Gorica a fost temeinic și
inspirat gândit de către arhitecții și edi-
lii care i-au „tăiat” bulevarde și parcuri
largi și au conceput spațioase cartiere
de locuințe, un elegant complex comer-
cial și un impunător centru cultural.

Ca și la noi, în R.S.F. Iugoslavia exis-
tă de mai multă vreme o rețea densă
de festivaluri teatrale, dintre care cei
mai prestigioși rămâne Festivalul dramei
iugoslave „Sterijino Pozorje”, de la Novi
Sad.

În dorința sa de afirmare pe plan spi-
ritual, Nova Gorica a inițiat, în urmă cu
15 ani, o asemenea manifestare. Organi-
zarea ei se bazează și pe existența tea-
trului (fondat în 1955), teatru care, în
ultimul timp, a dobândit un real presti-
giu, mai ales prin inspirate valorificări
ale textelor unor proeminenți autori slo-
veni și croați, printre care Andrej Hieng,
Dominik Smole, Drago Jončar ș.a.

Preluând această tradiție, Festivalul
Alpilor Adriatici, reuniune cu caracter in-
ternațional aflată la ediția a doua, im-
plicând teatre dintr-o zonă din ce în ce
mai largă, inclusiv Balcanii, se desfășoară
sub semnul prieteniei și al păcii. Sigla sa:
o coroană de spini (simbolul
efortului presupus de actul artistic?) im-
podobită cu trandafiri (emblemă orașu-
lui).

Anul acesta, la sediul festivalului (21-
28 martie) au fost arborate, pe lângă
drapelul românesc, cele ale Italiei (repre-
zentată prin spectacolele teatrelor „La
Contrada” și „Adua” din Torino, cu
Svejk în al doilea război mondial de
Bertolt Brecht și Tango vienez de Peter
Turrini), Austriei (Teatrul „Grupul 80”
în Viena, Stadttheater din Ingolstadt
Stadt Bühne din Villach, Studiobühne din
Graz, cu piese de J. N. Nestroy, G. M.
Hoffman, Christine Brückner, R. P. Gruber
și Anton Prestele), Cehoslovaciei (un
teatru din Brno a adus în festival o pie-
să de R. Merle) și R. F. Germania; pe
afișul ediției apar și multe trupe iugo-
slave, din Belgrad, Ljubljana (piese de
L. Simović, V. Salamov, P. Matvejević,
Brecht, Collodi), teatrul-gazdă propunând
atenției un Pirandello.

Festivalul Alpilor Adriatici (incluzând
un simpozion consacrat noilor curente
din teatrul european), este organizat în
colaborare de către R.S.F. Iugoslavia și
Italia, și se desfășoară atât la Nova Go-
rica cât și în Gorizia italiană și la
Triest. Un aspect original: atunci când o
montare nu se deplasează pretutindeni,
spectatorii sînt cei care circulă.

Ospitalitatea și competența organiza-
torilor s-au dovedit desăvârșite. Caietul-
program conține expresive prezentări ale
spectacolelor (chiar în ziua reprezenta-

ției romanesti, în Buletinul Festivalului a apărut, într-un spațiu generos, o „carte de vizită” a Naționalului bucureștean, cu accent pe actorii din distribuție, însoțită de o trecere în revistă a principalelor tendințe ale dramaturgiei și ertei scenice din țara noastră).

Spectacolul decurge normal, adică tensionat, nervos, spiritual, traducerea funcționând și mai bine decât la Zagreb... Printre cei care aplaudă la scena deschisă, Petar Selem, critic de prestigiu cu importante răspunderi în A.I.C.T. (care îmi va transmite mai târziu marea sa prețuire pentru arta noastră teatrală și salutări pentru Radu Beligan și Valentin Silvestru)...

„Am fost fericiți să vă avem printre noi. Prezența românească a dat strălucire întâlnirilor noastre teatrale — mi-a declarat Emil Aberšek, tânărul director artistic al Festivalului, care a remarcat unitatea colajului, originalitatea montării, funcționalitatea simbolurilor scenografice și marile virtuți interpretative ale spectacolului nostru. „Sînt foarte bucurată că am venit la spectacolul dumneavoastră. O montare de mare talent și inteligență, plină de culoare, cu artiști minunați”, ne-a mărturisit profesoara Toni Gomišek, spectatoare neobosită a Festivalului.

Părăsim Nova Gorica pe alt traseu.

Drumul care ne va duce spre Opatija și Rijeka (vechii Fiume), unde vom fi doar turiști, gonește pe lângă celebra peșteră Postojna, printre coline verzi, cu pante domoale, cadrilate de geometria loturilor individuale lucrate cu destoinicie, și a vililor artistic arcuite pe araci, printre case mari de piatră și de cărămidă, cu terase larg deschise spre soare, apoi pe un vîrf de munte cu o lumină de o intensitate magică. Într-un scurt popas, comițînd o indiscreție, descopăr în carnetul de note al lui Mircea Albulescu două poezii minunate. Peste o jumătate de oră, trecem printr-o zonă de zăpadă înghețată, apoi iarăși poieni în care a dat firul ierbii, un podiș înalt, de piatră, de un gri sever, păduri tinere, prin care o furtună abia încheiată a făcut ravagii.

La Opatija, scăldată într-o lumină lăptoasă, contemplăm vrăjiți tabloul suteilor de hoteluri, al miilor de vile care, de pe terasele dealurilor, vor parcă să-și oglindească în albastrul argintiu al golfurilor dantelate verdele crud al palmierilor. Ne ambiționăm să atingem apa Adriaticei. Înregistrăm spectacolul unui grup de tineri care, pe stîncile unde iau briza în piept, se încălzesc cîntînd în cor, așa cum la Rijeka, după ce vom admira portul modernizat, monumentalul

palat Jadran, catedrala Sf. Vit, după ce vom parcurge Piața Republicii și Piața Ivan Kobler, conturată în jurul unui arc roman construit în secolul I, vom urmări amuzați concertul unei fanfare — consacrat inaugurării unei clădiri restaurate și modernizate.

După drumul extenuant, dimineața la Nova Gradiska are farmecul unei treziri în mijlocul naturii.

Noua faimă a Uzdinului (sat din Vojvodina aparținînd de comuna Kovačica, în care trăiesc sirbi, maghiari, slovaci, români și alte naționalități) se datorează picturii naive, realizate de femei — muncitoare și țărănci, care, după truda cîmpului și a gospodăriei, găsesc timp pentru a picta. Anuica Măran, Florica Puia (care adăpostește în propria-i casă un muzeu de pictură naivă), Sofia Ionașcu, Ana Oncic, Staluța Țăranu, Ileana Oalge au așezat pe pinză, într-o viziune feerică, de un realism magic, imagini ale vieții din „primul sat naiv din lume” (cum este intitulat inspiratul film documentar al lui Slavomir Popovici, ce le este dedicat). Artă lor, cunoscută și apreciată din Elveția în S.U.A. și din Canada în Japonia, sugerează și privirea lucidă, dar este mai ales expresia vocației de simbolizare și esențializare a stărilor sărbătorești, de fantezie și visare, ale sufletului.

Tradițiile spirituale ale Uzdinului sînt însă vechi. Monumentul istoric din mijlocul satului, datînd din 1801 și renovat în 1836, include picturi de o mare originalitate în raport cu canonul, vîdînd influența renescentistă asupra creației lui Constantin Daniel. O intensă mișcare de amatori (în 1823 se consemna existența unor formații de teatru și vocal-instrumentale, cum aflăm de la Ioviță Dalea) păstrează tradiția pînă azi, cînd, prin grija forurilor de stat, viața spirituală cunoaște un mare avînt. Echipa de teatru a Casei de cultură din Uzdin (cu 11 formații), echipă animată de oameni înimoși și talentați precum Vasile Barbu (directorul instituției), Florina Pietroi, Adam Onciul (pe care i-am urmărit conturînd cu har personajele unei comedii contemporane de moravuri), ori precum Vintilă Agraru, ascuțit condei satiric, se clasează, în ultima vreme, pe un loc de frunte în concursuri. Festivalul de folclor și muzică românească din Provincia socialistă autonomă Vojvodina — ajuns anul trecut la ediția a XXV-a și implicînd circa 900 de amatori din cadrul a 23 de societăți (cămine) culturale — este găzduit, ca o recunoaștere a valorii forțelor locale, tot de Uzdin.

Talentul și hărnicia uzdenilor păstrează din vechime mîndria lor de a lucra cea mai fină țesătură de lînă, în

lăzile de zestre, peste ciupargurile, catrințele, iile, pieptarele, „burdanicele“ străbunicilor — adevărate „haine domnești“, exclamii, văzându-le — se adaugă altele, noi, făcute azi de mîinile măiestre ale fetelor și femeilor din sat.

Prezența Teatrului Național din București a fost considerată o aleasă sărbătoare. Uzdinenii ne-au găzduit în casele lor, copleșindu-ne cu ospitalitatea lor caldă. Sala Căminului cultural s-a dovedit neîncăpătoare, printre spectatori aflîndu-se și reprezentanți ai presei, ai televiziunii și radioului din Novi Sad. Stimulați de atmosferă, artiștii români au evoluat cu dăruire (și, iată, urmărindu-i în opt zile pentru a cincea oară, constat

cu bucurie cit de înaltă este profesionalitatea lor).

Publicul reacționează spontan, prompt la replici, la situații, la soluții artistice: evoluția lui Radu Gheorghe este desmarcată (și parcă — o clipă, mă tem — amenințată în cursivitatea ei) de „republica“ aplauzelor...

Plecăm de la Uzdin conduși de familiile celor care ne-au oferit ospitalitate. „Ambasada prieteniei“, reprezentată de Teatrul Național din București, s-a încheiat cu succes. Misiunea „echipei“ continuă: la Reșița vor avea loc chiar azi două spectacole cu **Farul și Domnul Valentino**.

Natalia STANCU

„Rampă“, acum 50 de ani, mai 1936

La finele stagiunii, Naționalul bucureștean reia toate comediile lui Caragiale, I. Finteșteanu și G. Calboreanu „sughit“ în rolul Cetățeanului, dar, cînd se hotărăște nenea Iancu Brezeanu să întrebe, din cînd în cînd, „cu cine votează“, atunci... ● În librării, versurile lui Mateiu Caragiale, **Pajere**, și eseurile lui Camil Petrescu din volumul **Teze și antiteze**. ● „Veste bună“ pentru Mircea Ștefănescu: piesa sa **Veste bună** a întrunit patruzeci de reprezentații. ● Tot pentru prima scenă a țării, Caton Theodorian a scris **Jucării sfărimate**. Va egala succesul **Bujoreștilor**? ● Lucian Blaga a terminat a doua secțiune din **Trilogia culturii: Spațiul mioritic**. ● Admirabilul

purtător de frac Tony Bulandra o invită pe Leny Caler la **O aventură frumoasă**. Ii urmează Jules Cazaban, Ion Talianu, Marietta Deculescu, Beate Fradanov. Cum a acceptat coana Lucica să joace rolul unei bunici? ● Capitala are șase grădini de teatru: Cărăbuș, Marconi, Volta Buzești, Izbînda, Teatrul Nou, Arpa. Să trecem și Teatrul Comedia (Majestic), cu plafonul mobil. ● Dacă ilustrul ei părinte scrie teatru, Magda Iorga pictază. Fratele ei, Mircea, este poet, iar sora, Liliana, soția istoricului Pippidi, o versată lectoră de hrisoave. ● În lume se produc 1700 de filme artistice, pentru care zece miliarde de spectatori plătesc 500 miliarde de lei, în 90 de mii de săli. ● La Varșovia, apare un volum antologic de poezie românească, prin străduința atașatului cultural, poetul Aron Cotruș. ● La Societatea autorilor dramatici, animație. Pentru expoziția literaturii dramatice mondiale de la Paris, fiecare dramaturg trebuie să depună un exemplar „dintr-o piesă“. Decamdată,

se consumă... surpriza. Gălăgia va începe cînd se vor anunța cei care fac selecția! ● Radio București comemorează 125 de ani de la nașterea lui Liszt. ● Tudorică Mușatescu și Sică Alexandrescu invită onor spectatorii Teatrului Vesel **La iarbă verde**. Abila prelucrare, după cine știe ce piesuță obscură, e de tot hazul dacă-l are pe Niculescu-Buzău în frunte. Pe unde or mai fi sutele de localizări, adaptări, traduceri ale celor doi prieteni „de basc“ (cum îi plăcea lui Mușatescu să zică)? ● La Opera Română se pregătește pentru viitoarea stagiune **Nunta lui Figaro** de Mozart. Repertoriul e bogat, trupa — de faimă europeană. ● Întîi, Tudor Arghezi și-a numit traducerea **Sgircitul**. Acum, Teatrul Național o pune în repetiții sub titlul **Harpagon**. La premiera din toamnă vom privi... **Avarul!** ● Fix la 31 mai se încheie stagiunea. Concurența grătarelor cu mititei, a halbelor gulerate și a splendorilor florale e prea puternică!

I. N.